

Particularitățile limbajului juridic

A. Havric

Acest articol se bazează pe demonstrarea particularităților morfosintactice ale limbajului juridic francez și abordează polisemia termenilor juridici.

În cadrul unei limbi există un fond enorm de noțiuni, comune tuturor disciplinelor și grupuri de noțiuni specifice limbajelor specializate. Limbajul specializat, se constituie dintr-o terminologie individualizată și relativ independentă. Alături de terminologie ar trebui semnalată și o disciplină numită lingvistică juridică sau jurilingvistică, inițiată în spațiul francofon de François Gény și dezvoltată de Gérard Cornu (Franța) și Jean-Claude Gémard (Canada). Acesta își atribuie ca obiect de studiu limbajul juridic sub cele două aspecte care îl definesc: terminologia juridică și discursul juridic [1]. Terminologia juridică se constituie într-un univers de potențialități lingvistice, în timp ce discursul juridic reprezintă individualizarea potențialităților în enunțuri care au ca scop aplicarea dreptului. La rândul său, limbajul juridic, este o modalitate specifică de exprimare, format din elemente de limbă comună și elemente care îi sunt specifice. Jean-Louis Souriot și Pierre Gerat vorbesc în acest context, despre caracterul compozit al limbajului juridic. Dreptul este un fenomen social, limbajul juridic provoacă majorității oamenilor sentimentul că se află în fața unui limbaj inaccesibil. Acesta prezintă paradoxul de a fi foarte îngrijit, dar în același timp foarte ambiguu. Așa cum remarcă Jean-Claude Gémard, juriștii practică un discurs adesea obscur și parcă încâlcit, care nu poate fi înțeles decât de specialiști în domeniu, și care rămâne practic inaccesibil. Stephane Chatillon vorbește despre opacitatea vocabularului juridic, precizând că orice domeniu de activitate are terminologia sa specifică, care nu este întotdeauna accesibilă profanilor. Pe de altă parte, claritatea se numără printre cerințele fundamentale ale limbajului de drept. « Il

faut enfin que le vocabulaire juridique permette la clarté des propositions dans lesquelles il s'insère. La persistance de la réclamation de la clarté est donc bien explicable : autant le public comprend qu'un médecin ou un ingénieur use des termes ignorés de la langue usuelle, parce qu'ils désignent des objets que le non spécialiste ne connaît pas, autant l'obligation de connaître les lois et de les respecter paraît appeler un vocabulaire que chacun comprenne » [2] .

Specificul limbii textelor juridice constă în caracterul său impersonal și se datorează faptului că raportul cetățean – instituție publică are un sens unic, îndreptat spre individ. Abstractizarea și impersonalizarea sunt trăsături generale ale stilului juridic. Printre particularitățile morfosintactice ale textelor juridice putem menționa :

- tendința de a utiliza, în diferite texte legislative prezentul indicativ, care deseori exprimă o obligație. De exemplu, articolul 21 al Constituției Republicii franceze spune "*Le Premier ministre assure l'exécution des lois*", trebuie să înțelegem că *le Premier ministre* doit assurer l'exécution des lois. Articolul 28 : *Le Parlement se réunit de plein droit en deux sessions ordinaires par an. La première session s'ouvre le 2 octobre.* Și în acest exemplu înțelegem prin "*se réunit*", faptul că *il doit de réunir*, iar *la première session doit s'ouvrir le 2 octobre.*

- De regulă în articolele din Constituție diateza pasivă este mai întrebuițată decât diateza activă, dacă complimentul direct este mai important decât subiectul. Exemplu: *La Cour de justice est saisie par la Commission. Le Conseil est formé par un représentant de chaque Etat membre. La présidence est exercée à tour de rôle par chaque Etat membre.*

- Modul verbelor impersonale este frecvent în limbajul juridic. Pronumele *il* subiect (*il faut, il y a, il appartient à, il résulte de*) permite de a nu indica pe nimeni, dar totodată se referă la toată lumea. Transformarea impersonală, care constă în a începe fraza prin subiectul *il* urmat de un verb la diateza pasivă, este utilizată

în textele juridice : *il est adjoint* à la Cour de justice un tribunal chargé de connaître en première instance de certaines catégories de recours (traité CE, art.168), *il est statué* sur les deux demandes par un seul et même jugement (Code civ., art.318-2) ; *il est établi* un procès-verbal des délibérations de chaque assemblée (art.17)

• Participiul prezent și participiul trecut se folosesc în calitate de substantiv pentru a denumi actorii dreptului. Această tehnică permite scurtarea expresiei evitând propoziția relativă. Exemplu : *celui qui adopte* devine *l'adoptant*, *celui qui est condamné* devine *condamné* ; *celui qui fait appel du jugement* devient *l'appelant* ; *celui qui est chargé d'administrer une entreprise* devient *le gérant*, *celui qui est incarcéré* devient *le détenu*.

§ Vocabularul juridic conține multe cuvinte compuse, care au un sens specific, diferit de sensul cuvintelor din care derivă. Exemplu: *attentat à la pudeur -crime sexuel, agression sexuelle, violence sexuelle* ; *propriété industrielle -brevet* ; *fonds de commerce-propriété* ; *entrée en vigueur- commencement* ; *mise en demeure-ordre, prescription* ; *propriété industrielle-brevet* etc.

• Actorii dreptului deseori sunt desemnați prin substantive terminate în *eur* sau *aire*. Terminația în *-eur* califică mai degrabă actorii care au un rol activ, ce dețin o inițiativă. Terminația în *-aire* mai mult indică actori care joacă un rol pasiv, cei care primesc un profit sau dețin o funcție. Exemplu : *Il donne un local à bail*→*un bailleur* ; *Il paie chaque mois un loyer*→ *un locataire* ; *il emploie 12 salariés*→*un employeur* ; *il agit en vertu d'un mandat*→ *un mandataire* ; *il participe aux élections*→*un électeur* ; *il siège au Parlement* →*un parlementaire*.

• Se atestă frecventă întrebuintare, în textele juridice, a prunumelor sau adjectivelor nehotărâte, care indică generalitatea regulilor. Exemplu : Code civ., art 6: *On ne peut déroger, par des conventions particulières, aux lois qui intéressent l'ordre public et les bonnes mœurs.*

Code civ., art. 216 : *Chaque époux a la pleine capacité de droit.*

Code civ., art 9 : *Chacun a droit au respect de sa vie privée.*

Code civ., Art. 516 : *Tous les biens sont meubles ou immeubles.*

Vocabularul juridic reprezintă, în cadrul unei limbi, ansamblul termenilor care au, în această limbă, una sau mai multe accepții, semnificații juridice. Prin urmare, vocabularul juridic reprezintă ansamblul termenilor limbii franceze care primesc de la știința dreptului unul sau mai multe sensuri și care sunt utilizați în domeniul juridic. Vocabularul juridic nu se limitează doar la termenii cu apartenență juridică exclusivă. El se extinde și asupra altor cuvinte utilizate în drept cu o accepție care-i este proprie. Polisemia este una din particularitățile de bază ale termenilor juridici [3]. În structura limbajului juridic există două categorii de termeni: a) termeni care aparțin exclusiv limbajului specializat : *greffier ; un huissier de justice réquisitoire ; usufruit ; nue-propriété ; aliénation ; arbitre ; arbitrage ; audience ; autorité ; avocat ; caution ; clause ; convention ; délit ; gage ; héritage ; justice ; juridiction ; loi ; magistrat ; plaider ; prérogative ; requête ; révocation ; sanction ; sentence ; sursis ; témoignage ; témoin ; testament ; tribunal ; tutelle.* b) termeni care aparțin în același timp limbii comune și limbajului specializat, în majoritatea cazurilor sensul acestor termeni fiind diferit. Exemple : *barreau*-est une expression par laquelle sont désignés collectivement les avocats qui professent auprès d'un tribunal de grande instance dans le ressort duquel ils ont établi leur cabinet. On dit donc, "le Barreau de Paris", "le Barreau de Marseille", "le Barreau de Nantes",..-în limbă comună *barreau* - petite barre de bois ou de métal servant de fermeture ; *Parquet* – (droit) groupe de magistrats représentant le Ministère public, dar în limbă comună-*assemblage de lames de bois formant un revêtement de sol ; siège-meuble prévu pour s'asseoir , (droit)- magistrat du siège*-magistrat qui rend la justice (par opposition au parquet) ; *acquitter*- (droit)-reconnaître la non-culpabilité, în limbă comună- payer ; régler, *minute*- unité de mesure du temps égale à soixante secondes ; (droit) - original d'un acte authentique ou d'un jugement. Chiar în interiorul sistemului juridic, majoritatea termenilor au două sau

mai multe sensuri distinctive, de exemplu : *obligation* nu are același sens în drept civil și în drept comercial. În drept comercial *obligation* de l'acheteur consiste à payer le prix au vendeur, în timp ce în drept comercial *obligation* - est un titre négociable en bourse. Însăși termenul *droit* are mai multe sensuri- în codul muncii înseamnă un ensemble de règles qui s'imposent à tous, drept de proprietate –une prérogative individuelle.

Este cazul să menționăm faptul că, în limbajul dreptului, sinonimia este aproape inexistentă, deoarece dreptul nu poate fi aproximativ. Termenii pot avea, așadar sens apropiat, dar totuși diferit. De exemplu : *licite* conforme au droit en général ; *légal*-conforme à la loi ; *légitime* – conforme aux exigences de forme ; *régulier* – conforme à une valeur reconnue par le droit.

Reeșind din analiza exemplelor prezentate mai sus putem face următoarea concluzie : claritatea și precizia limbajului juridic se datorează utilizării adecvate a termenilor și a expresiilor ținând cont de semnificația lor curentă, precum și de respectarea cerințelor gramaticale și ortografice.

Bibliografie :

1. Cornu G., *Linguistique juridique*, Paris, Montchrestien, 1990, p. 20.
2. Batiffol H., *Observations sur la spécificité du vocabulaire juridique*, in “Mélanges dédiés à Gabriel ”, Université des Sciences Sociales de Toulouse, 1978, p. 29.
3. Penfornis J.-L., *Le français du droit*, Edition Nathan, 1998, pp.13- 57.
4. Sferle A., – *Limbajul juridic și limba comună*, (site-ul Facultății de litere, istorie și teologie din cadrul Universității „Tibiscus” din Timișoara www.litere.uvt.ro)
5. www.dictionnaire-juridique.com